

**USAID PROJECT FOR MEDIA
LEGAL REFORM AND
RESPONSIBLE MEDIA**

**ЦЕНТАР за
РАЗВОЈ на
МЕДИУМИ**

**МОНИТОРИНГ НА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА МЕДИУМСКОТО
ЗАКОНОДАВСТВО, НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ИНФОРМАТИЧКО
ОПШТЕСТВО И АДМИНИСТРАЦИЈА, НА СОБРАНИЕТО НА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, НА АГЕНЦИЈАТА ЗА АУДИО И
АУДИОВИЗУЕЛНИ МЕДИУМСКИ УСЛУГИ И НА МАКЕДОНСКАТА
РАДИОТЕЛЕВИЗИЈА**

**ЧЕТВРТ КВАРТАЛЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА 2014
(ОКТОМВРИ –ДЕКЕМВРИ 2014)**

ПОДГОТВИЛЕ:
ЕЛЕНА КОСТОВСКА
М-Р ВИКТОР ВАНГЕЛОВ

СКОПЈЕ, ДЕКЕМВРИ 2014

Програма на УСАИД за зајакнување на
независните медиуми во Македонија,
Проект за одговорни медиуми и законодавни
реформи во медиумската сфера

Центар за развој на медиуми
Ул. Васил Главинов 3/4-2, 1000 Скопје
Тел/факс: +389 2 3136 340
www.mdc.org.mk

I ВОВЕД	2
II СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	3
III АГЕНЦИЈА ЗА АУДИО И АУДИОВИЗУЕЛНИ МЕДИУМСКИ УСЛУГИ	4
НАЦРТ- ГОДИШНА ПРОГРАМА ЗА РАБОТА И ФИНАНСИСКИ ПЛАН ЗА 2015	5
ЗАМЕНА НА ДОЗВОЛИТЕ НА РАДИОДИФУЗЕРИТЕ.....	6
ПРАВИЛНИК ЗА МИНИМАЛНИ УСЛОВИ ЗА ДОБИВАЊЕ ДОЗВОЛА.....	7
АДМИНИСТРАТИВЕН НАДЗОР ВРЗ ПЕЧАТЕНИТЕ МЕДИУМИ.....	7
ЈАВНОСТ ВО РАБОТАТА.....	8
IV МАКЕДОНСКА РАДИОТЕЛЕВИЗИЈА (МРТ).....	8
СКОПСКИ ФЕСТИВАЛ.....	9
V ЗАКЛУЧОЦИ.....	11
АНЕКС 1	13
АНЕКС 2	24

I ВОВЕД

Центарот за развој на медиуми (ЦРМ), во периодот од 18-ти октомври до 19-ти декември 2014 година, следејќи ја примената на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ЗААМУ) и Законот за медиуми (ЗМ), ја набљудуваше работата на Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (АВМУ), на Собранието на Република Македонија, на Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА), како и работата на Македонската радиотелевизија (МРТ).

Примената на законите главно се анализира преку влијанието што законските одредби го имаат врз надлежните институции и медиумите. Во однос на набљудувањето на работата на АВМУ и на МРТ, во овој период, поблиску беше следен процесот на избор на дел од органите, начинот на работа, но и транспарентноста и отчетноста во нивната работа.

Како алатки за набљудување беа употребени: непосредното следење на седниците на АВМУ и на Собранието (оние кои се однесуваат на спроведувањето на медиумските закони), анализа на документите објавени на интернет страниците на институциите, правото на слободен пристап до информации од јавен карактер, како и непосредна комуникација со засегнатите страни.

ЦРМ овој мониторинг го спроведува во рамките на Програмата на УСАИД за зајакнување на независните медиуми во Македонија, Проект за одговорни медиуми и законодавни реформи во медиумската сфера.

II СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Како и во претходниот период на мониторинг, така и сега, ЦРМ констатира дека Собранието, одамна го проби законскиот рок и сè уште не го избра новиот состав на програмскиот совет на МРТ.

Единствено, Комисијата за прашања на изборите и именувањата, на 11 декември 2014, го утврди Предлогот на кандидати за именување членови на програмскиот совет на МРТ¹ и му го достави на Претседателот на Собранието.

За членови на советот на МРТ се предложени следниве кандидати:

- Интеруниверзитетската конференција: доц. д-р. Смиљка Јанеска-Саркањац од ФИНКИ „Св. Кирил и Методиј“ Скопје.
- Албански театар: Анита Латифи, раководител на маркетинг.
- Турски театар: Селпин Керим, актер
- ЗНМ: Ведат Мемедалија, новинар од Куманово.
- МАН: Ивана Трајковска, уредник во Вечер и проект менаџер на vesti.mk.
- ЗЕЛС: Ристе Панов, политиколог, Снежана Клинчарова, новинар и Гајур Рамадани, новинар.
- Комисија за прашања на изборите и именувањата на Собранието на РМ: Јагнула Куновска, адвокат; Златко Јанковски, правник; Косана Николиќ Мазнева, биолог; проф. д-р. Агим Лека, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ и Илир Рамадани, новинар од Кичево.

Законското решение (според кое Комисијата за прашања на изборите и именувањата предлага дури пет члена, а ЗЕЛС – три), а со самото тоа и предложениот состав на идниот совет, укажуваат на опасноста од големо политичко влијание врз програмата и работата на МРТ, која треба да биде независен и самостоен јавен радиодифузен сервис на граѓаните.

До моментот на затворање на овој извештај, Собранието го немаше ставено изборот на советот на МРТ, на дневен ред на некоја од седниците, а ги немаше усвоено ниту годишната програма и ниту финансискиот план на МРТ за 2015 година.

¹ <http://sobranie.mk/materialdetails.nsp?materialId=a2e2d62e-89fb-46de-9ce1-ecb08defd050>

III АГЕНЦИЈА ЗА АУДИО И АУДИОВИЗУЕЛНИ МЕДИУМСКИ УСЛУГИ

Во периодот од 18-ти октомври до 19-ти декември 2014, Советот на АВМУ одржа седум седници на кои беа донесени вкупно 27 подзаконски акти. До моментот на заклучување на овој извештај во тек беше јавна расправа за Нацрт-програмата заедно со Финансискиот план на АВМУ за 2015 година².

Во овој период, АВМУ објави Јавен повик за замена на постојните дозволи за вршење радиодифузна дејност со нови дозволи за телевизиско или радио емитување³. На 10-ти декември 2014 беше одржан Четвртиот јавен состанок на АВМУ, на кој радиодифузерите и останатите заинтересирани страни добија подетални информации за процесот на замена на постојните дозволи за радиодифузерите⁴.

АВМУ организираше три работилници: „Саморегулирање и корегулирање во медиумите“⁵, „Тенката линија меѓу слободата на изразување и говорот на омраза“⁶ и „Европската регулаторна рамка и принципите за составување листа со настани од големо значење“⁷, а беше и домаќин на делегација од Советот за радиодифузија на Република Словенија⁸ и на делегација од Регулаторното тело за медиуми на Франција⁹.

До објавувањето на овој извештај, АВМУ сè уште не го заврши процесот на избор на заменик-директор на Агенцијата, кој беше прекинат односно одложен уште во почетокот на октомври 2014 година.

2 Расправи во тек

http://www.avmu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=1824&Itemid=483&lang=mk

3 Започна процесот на замена на постојните дозволи за вршење радиодифузна дејност:

http://www.avmu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=1828%3A2014-12-05-14-29-57&catid=88%3Asoopstenija-media&Itemid=313&lang=mk и http://www.avmu.mk/images/Javen_Povik.pdf

4 Четврти јавен состанок на Агенцијата

http://www.avmu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=1818&Itemid=313&lang=mk

⁵ „Саморегулирање и корегулирање во медиумите“

http://www.avmu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=1820%3A2014-12-04-08-56-07&catid=88%3Asoopstenija-media&Itemid=313&lang=mk

⁶ 22.10.2014 - „Тенката линија меѓу слободата на изразување и говорот на омраза“

http://www.avmu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=1758%3A-22102014-&catid=88%3Asoopstenija-media&Itemid=313&lang=mk

⁷ „Европската регулаторна рамка и принципите за составување листа со настани од големо значење“

http://www.avmu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=1788%3A2014-11-07-14-01-12&catid=88%3Asoopstenija-media&Itemid=313&lang=mk

⁸ Размена на искуства меѓу регулаторните тела на Република Македонија и Република Словенија

http://avmu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=1815%3A2014-11-28-12-30-53&catid=67%3Anastani&Itemid=323&lang=mk

⁹ Експерти од регулаторното тело за медиуми на Франција во работна посета на Агенцијата

http://avmu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=1825%3A2014-12-05-14-05-52&catid=88%3Asoopstenija-media&Itemid=313&lang=mk

Нацрт- годишна програма за работа и финансиски план за 2015

На својата 18-та седница, одржана на 19 ноември 2014 година, Советот ги усвои Нацрт-програмата за работа на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, заедно со Финансискиот план за 2015. Овие документи потоа беа објавени на интернет страницата на АВМУ и за нив, до затворањето на овој извештај, течеше јавна расправа.¹⁰

Анализата на проектираните активности и финансии, покажува дека Агенцијата планира да потроши дури 64,3% отсто од вкупните приходи за изградба на новиот деловен објект и за набавка на нов мебел. Планираниот буџет на Агенцијата за 2015 година, изнесува 212.800.000 (3.460.000 евра), а од нив е планирано за нов објект и мебел да бидат потрошени дури 136.800.000 денари или повеќе од 2.200.000 евра. Едновременно, АВМУ за потребите на изградбата на новиот објект планира и да се задолжи односно да подигне кредит во висина од 40 милиони денари или околу 650.000 евра. Вака проектираните финансии недвосмислено укажуваат на тоа дека Агенцијата, во наредната година, многу повеќе ќе вложи во канцеларии и мебел отколку во развој и унапредување на медиумската сфера.

Според годишниот финансиски план, АВМУ планира да инкасира еден милион денари од камати во тековната година. ЦРМ потсетува дека Агенцијата во неколку наврати во текот на 2014 година, орочуваше средства, но дискусијата и одлуките за тоа се одвиваа зад затворени врати и надвор од очите на јавноста односно јавноста не знае во кој износ, во која банка и под кои услови се орочени средствата на АВМУ. Дополнителна недоумица предизвикува и фактот дека во нацртот на годишниот план не е наведено за какви камати станува збор и за што точно ќе бидат искористени овие средства. Имајќи го предвид сето ова, ЦРМ смета дека АВМУ мора да обезбеди транспарентност во управувањето со јавните пари.

Анализата на планираните приходи за 2015 година покажува и дека АВМУ очекува зголемен приход од радиодифузната такса односно 42 милиони денари, додека пак, Македонската радиотелевизија, во својот годишен план, предвидува помал прилив на средства од радиодифузната такса. Останува нејасно зошто АВМУ и МРТ имаат различни проекции во врска со наплата на радиодифузната такса. Ваквиот расчекор во планирањето загрижува бидејќи

¹⁰ Нацрт-програма за работа на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги за 2015 година, заедно со Финансиски план за 2015:

http://avmu.mk/images/NACRT-Programa_z_a_rabota_na_AVMU_za_2015_za_na_veb.pdf

станува збор за институции на кои радиодифузната такса треба да им обезбеди самостојност и независност во работата.

Кога станува збор за финансиските планови на АВМУ треба да се напомене дека Агенцијата очекува да инкасира и 23.800.000 денари од надоместокот за дозвола за радио и ТВ емитување, како и 7 милиони денари од надзорот на реемитување на програмски сервиси на оператори на јавна електронска комуникациска мрежа.

Замена на дозволите на радиодифузерите

Во овој период, АВМУ објави Јавен повик за замена на постојните дозволи за вршење радиодифузна дејност со нови дозволи за телевизиско или радио емитување. На 10-ти декември 2014 беше одржан Четвртиот јавен состанок на АВМУ, на кој радиодифузерите и останатите заинтересирани страни добија подетални информации за процесот на замена на постојните дозволи за радиодифузерите¹¹.

Замената на дозволите се врши во согласност со член 154 став 2 од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги¹². Во рамки на јавниот состанок, АВМУ ги презентираше следниве документи: Пример за РА - Говорно -музичко радио со претежно информативен општ формат; Пример за РА - Музичко -говорно радио од општ формат; Пример за РА - Непрофитно радио; Пример за ТВ формат - Општ претежно забавен. Овие примери беа објавени и на интернет страницата на АВМУ, заедно со сите документи кои требаше да ги пополнат и да ги достават радиодифузерите.

Едно од најважните прашања за радиодифузерите на овој јавен состанок беше прашањето дали со пријавата за замена на дозволите ќе може да бараат и менување на форматот, и дали е тоа во согласност со членот 67 од ЗААМУ. Инаку, според оваа законска одредба доколку има отстапување поголемо од 20% од претходниот формат, медиумот треба да поднесе барање до АВМУ за менување на форматот.¹³

Процесот на замена на дозволите на радиодифузерите треба да заврши најдоцна во првата недела на јануари 2015 година односно во рок од 60 дена

¹¹ Четврти јавен состанок на Агенцијата

http://www.avmu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=1818&Itemid=313&lang=mk

¹² Закон за аудио и аудио визуелни медиумски услуги, види стр. 94

http://www.avmu.mk/images/KONSOLIDIRAN_TEKST_Zakon_za_audio_i_audiovizuelni_mediumski_uslugi_od_Agencijata_18.11.2014.pdf

¹³ Закон за аудио и аудио визуелни медиумски услуги, види стр. 94

http://www.avmu.mk/images/KONSOLIDIRAN_TEKST_Zakon_za_audio_i_audiovizuelni_mediumski_uslugi_od_Agencijata_18.11.2014.pdf

од изборот на директор на АВМУ. ЦРМ го следи овој процес и во следниот извештај подетално ќе информира за неговото спроведување односно за тоа како ќе бидат заменети дозволите и дали некои медиуми ќе бараат промена на постојниот формат.

Правилник за минимални услови за добивање дозвола

АВМУ, на 19-ти ноември, го донесе Правилникот за минимални технички, просторни, финансиски и кадровски услови за добивање дозвола за телевизиско и радио емитување. Овој правилник меѓу другото предвидува во телевизиите од општ формат да бидат вработени 80 лица, од кои 30 треба да бидат новинари.

Здружението на новинари на Македонија (ЗНМ), во текот на јавната расправа предложи овие телевизии да имаат најмалку 100 вработени, од кои 30% ќе бидат новинари. Освен тоа, ЗНМ предложи секоја национална телевизија задолжително да има најмалку 6 дописнички центри во Македонија со најмалку двајца вработени, еден новинар и еден снимател. На ваков начин, според ЗНМ ќе се создадат предуслови за покривање теми од локално значење, кои ќе ја збогатат информативна програма на телевизиите и ќе ја зголемат гледаноста на овие медиуми во внатрешноста на земјата.

АВМУ не ги прифати предлозите, а Здружението на новинари¹⁴ изрази стравување дека Агенцијата им дава можност на националните медиуми да отпуштаат од работа новинари и технички кадар.

Административен надзор врз печатените медиуми

АВМУ, во овој период на мониторинг, спроведе вонреден административен надзор врз издавачите на печатени медиуми кои според член 12 од Законот за медиуми имаат обврска да објават импресум кој ги содржи следниве податоци: назив и адреса на седиштето и на уредништвото, име и презиме на одговорното лице, име и презиме на одговорниот уредник или на уредниците во зависност од внатрешната организација на уредништвото, назив и адреса на печатницата, датум на печатење или препечатување и број на печатени примероци.

Агенцијата им изрече мерка – опомена на 10 печатени медиуми: Нова Македонија, Вечер, Вест, Коха, Слободен печат, Утрински весник, Фокус, Капитал, Република и Теа Модерна.

¹⁴ <http://www.znm.org.mk/drupal-7.7/mk/node/823>

Јавност во работата

АВМУ на својата интернет страница редовно ги објавува документите од делокругот на работа на Агенцијата, вклучително и документите за кои тече јавна расправа. Понекогаш се случуваат грешки околу датумите кога почнуваат и кога завршуваат јавните расправи, а ЦРМ констатира дека АВМУ редовно доцни со објавувањето на записниците од одржаните седници. Според член 25 од Деловникот за работа на АВМУ¹⁵, усвоените записници од седниците на Советот, АВМУ има обврска да ги објави на својата интернет страница најдоцна во рок од седум дена од нивното одржување. Оваа одредба редовно се прекршува и записниците се објавуваат со неколкудневна задоцнување.

Деловникот за работа на АВМУ ги предвидува истите обврски за објавување на интернет страницата и кога станува збор за донесените подзаконски акти. Сепак, во овој период на мониторинг, АВМУ на својата интернет страница објави само 9 наспроти донесените 19 правилници.¹⁶

IV МАКЕДОНСКА РАДИОТЕЛЕВИЗИЈА (МРТ)

Македонската радиотелевизија, и по речиси една година, од донесувањето на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, не го доби своето ново раководство. Собранието ги надмина законските рокови за избор на членови на новиот програмски совет, и со самото тоа целосно го заочи процесот на избор на ново раководство и нови подзаконски акти важни за функционирањето на јавниот радиодифузен сервис.

До затворањето на овој извештај, Собранието не го избра новиот состав на програмскиот совет на МРТ, а не ги усвои ни Предлог-годишната програма и Предлог-годишниот финансиски план за 2015 година. Додека финансискиот план за 2015 беше објавен на интернет страницата на МРТ, годишниот план за работа на МРТ воопшто не е објавен, иако, е тоа законска обврска за јавниот радиодифузен сервис. На ваков начин јавноста нема никаков увид во тоа што и како планира да работи МРТ во текот на 2015 година.

На својата интернет страница, МРТ единствено редовно ги објавува интерните огласи за вработување, конкурсите за набавка на програмски

¹⁵ Деловник за работа на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, види стр.9
http://www.avmu.mk/images/Delovnik_za_rabota_na_Agencijata_za_audio_i_audiovizuelni_mediumski_uslugi.pdf

¹⁶ http://www.avmu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=666&Itemid=226&lang=mk

содржини, како и одлуките поврзани со спроведувањето на Законот за поддршка на домашната музичка продукција. Други документи речиси и да нема на интернет страницата на МРТ. Заради тоа, ЦРМ е принуден од МРТ редовно да бара документи преку пристапот до информации од јавен карактер. Во овој период на мониторинг, МРТ не го испочитува законски предвидениот рок, и на ЦРМ не му ги достави информациите во врска со јавните повици за заедничка реализација на програма, а не ги достави ниту одлуките за отстапување документарна програма на комерцијални радиодифузери. ЦРМ поднесе жалба до Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер. Очигледна е тенденцијата на целосно исклучување на јавноста и на постојано нетранспарентно работење на МРТ.

За нетранспарентноста на МРТ сведочи и фактот дека ниту еден претставник на раководството и на уредништвото, не присуствуваше и не учествуваше во дебатата посветена на независноста на јавниот радиодифузен сервис, организирана од страна на ЦРМ. На оваа дебата беше презентиран документот на ЦРМ за јавна политика „Од МРТ до независна јавносервисна радиодифузија“¹⁷, подготвен од комуникологот д-р Климе Бабунски. Членовите на Програмскиот совет на МРТ, извршниот директор и уредникот на информативната програма беа поканети да земат учество како панелисти, но тие воопшто не одговорија на оваа покана.

Скопски фестивал

Скопскиот фестивал, кој секоја година го организира МРТ и чиј победник е македонски претставник на Евросонг, оваа година, заврши скандалозно односно со апсења и обвинувања за лажирање преку организирано гласање со сим-картички.

Системот на гласање беше комбиниран, при што беа земени предвид гласовите од телевоутингот, како и мислењето на стручното жири кое беше сочинето од по пет истакната лица од областа на музиката од 7 европски земји - Бугарија, Холандија, Хрватска, Романија, Турција, Австрија, Азербејџан. Секој натпреварувач можеше да добие најмногу 12 бодови од жири и 12 бодови од телевоутингот. На фестивалот настапија 20 изведувачи. Наградниот фонд на годинешниот фестивал изнесуваше високи 35.000 евра и тоа, 20.000 за победникот, 10.000 за второпласираниот и 5.000 евра за третопласираниот учесник.

¹⁷ <http://mdc.org.mk/debata-od-mrt-do-nezavisna-javnoservisna-radiodifuzija-vo-makedonija>

Веднаш по одржувањето на Скопскиот фестивал, МВР¹⁸ уапси четири лица за организирано гласање со 2500 сим-картички. Осомничените лица се товарат за кривичните дела „злосторничко здружување“ и „компјутерска измама“. Во соопштението на МВР во врска со овој случај, меѓу другото, беше истакнато дека парите за наградниот фонд на фестивалот се обезбедени од Министерството за култура, наспроти изјавата на извршниот директор на МРТ, Марјан Цветковски, дадена за Плусинфо неколку дена порано, дека парите се обезбедени од страна на МРТ. Заради ова, во јавноста се појави дилемата кој всушност го обезбедил наградниот фонд на Скопскиот фестивал. Оваа дилема се засили уште повеќе после официјалната реакција на МРТ, со која јавниот сервис ја поддржа акцијата на полицијата, но не ја демантираше информацијата дека наградниот фонд го обезбедило Министерството за култура. Имајќи го предвид фактот дека во Финансискиот план на МРТ за 2014 година, нема јасно одвоена ставка за Скопскиот фестивал, можеме да констатираме дека јавноста во најмала рака, е дезинформирана за тоа кој навистина ги обезбеди парите за наградите на овој фестивал. ЦРМ смета дека јавноста мора да биде информирана за тоа како и за што се трошат парите на граѓаните, па затоа до МРТ поднесе барање за пристап до информации од јавен карактер со кое бара одговор на прашањето - кој ги обезбеди средствата за наградите на скопскиот фестивал? Барањето беше поднесено на 26 ноември и до затворањето на овој извештај, немаше никаков одговор од МРТ.

ЦРМ за потребите на мониторингот го анализираше и начинот на кој МРТ информираше за овој случај, во вестите на својот прв телевизиски канал. Анализата на објавените прилози покажа дека првенствена цел на МРТ беше да се из земе себеси од скандалот, а не целосно да се заложи за тоа јавноста што е можно побрзо да ја дознае вистината, без разлика дали и лица од МРТ биле евентуално вмешани во аферата.

Така и во овој случај, МРТ „заборави“ дека неговата единствена задача како јавниот сервис на граѓаните е да го застапува и да го штити јавниот интерес.

¹⁸ <http://mvr.gov.mk/ShowAnnouncements.aspx?ItemID=14107&mid=1367&tabId=358&tabindex=0>

V ЗАКЛУЧОЦИ

- Како и во претходниот период на мониторинг, така и сега, ЦРМ констатира дека Собранието, одамна го проби законскиот рок и сè уште не го избра новиот состав на програмскиот совет на МРТ. Комисијата за прашања на изборите и именувањата, на 11 декември 2014, го утврди Предлогот на кандидати за именување членови на програмскиот совет на МРТ¹⁹ и му го достави на Претседателот на Собранието. Законското решение, но и предложениот состав на идниот совет, укажуваат на опасноста од големо политичко влијание врз програмата и работата на МРТ, која треба да биде независен и самостоен јавен радиодифузен сервис на граѓаните.
- До објавувањето на овој извештај, АВМУ сè уште не го заврши процесот на избор на заменик-директор на Агенцијата, кој беше прекинат односно одложен уште во почетокот на октомври 2014 година.
- Анализата на проектираните активности и финансии за 2015 година, покажува дека Агенцијата планира да потроши дури 64,3% отсто од вкупните приходи за изградба на новиот деловен објект и за набавка на нов мебел. Вака проектираните финансии недвосмислено укажуваат на тоа дека Агенцијата, во наредната година, многу повеќе ќе вложи во канцеларии и мебел отколку во развој и унапредување на медиумската сфера.
- Според годишниот финансиски план, АВМУ планира да инкасира еден милион денари од камати во тековната година, а притоа не наведува за какви камати станува збор и за што точно тие ќе бидат искористени. Агенцијата во неколку наврати во текот на 2014 година, орочуваше средства, но дискусијата и одлуките за тоа се одвиваа зад затворени врати и надвор од очите на јавноста. Имајќи го предвид сето ова, ЦРМ смета дека АВМУ мора да обезбеди поголема транспарентност во управувањето со јавните пари.
- Анализата на планираните приходи за 2015 година покажува и дека АВМУ очекува зголемен приход од радиодифузната такса додека пак, Македонската радиотелевизија, во својот годишен план, предвидува помал прилив на средства од радиодифузната такса. Останува нејасно

¹⁹ <http://sobranie.mk/materialdetails.aspx?materialId=a2e2d62e-89fb-46de-9ce1-ecb08defd050>

зошто АВМУ и МРТ имаат различни проекции во врска со наплата на радиодифузната такса. Ваквиот расчекор во планирањето загрижува бидејќи станува збор за институции на кои радиодифузната такса треба да им обезбеди самостојност и независност во работата.

- МРТ и во овој период на мониторинг не беше транспарентна во својата работа. Годишниот план за работа за 2015 година, на пример, воопшто не е објавен на интернет страницата, како што впрочем не се објавени и голем број други документи поврзани со функционирањето на јавниот сервис. МРТ, исто така, доцни и со доставувањето на материјалите преку пристапот до информации од јавен карактер.

АНЕКС 1

МОНИТОРИНГ НА МЕДИУМИТЕ ЗА МЕДИУМСКИТЕ ЗАКОНИ И СЛОБОДАТА НА ИЗРАЗУВАЊЕ (ОКТОМВРИ - ДЕКЕМВРИ 2014)

ПОДГОТВИЛЕ:
ЕЛЕНА СИМОНОСКА
БИЛЈАНА БЕЈКОВА

ВОВЕД

НВО Инфоцентарот, во рамките на Програмата на УСАИД за јакнење на независните медиуми и Проектот за одговорни медиуми и законодавни реформи во медиумската сфера кој го спроведува Центарот за развој на медиуми, реализира постојан мониторинг и анализа на јавната дебата во медиумите.

Оваа анализа ја опфаќа примената на Законот за медиуми и Законот за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги, како и темите поврзани со медиумските слободи и слободата на изразување воопшто.

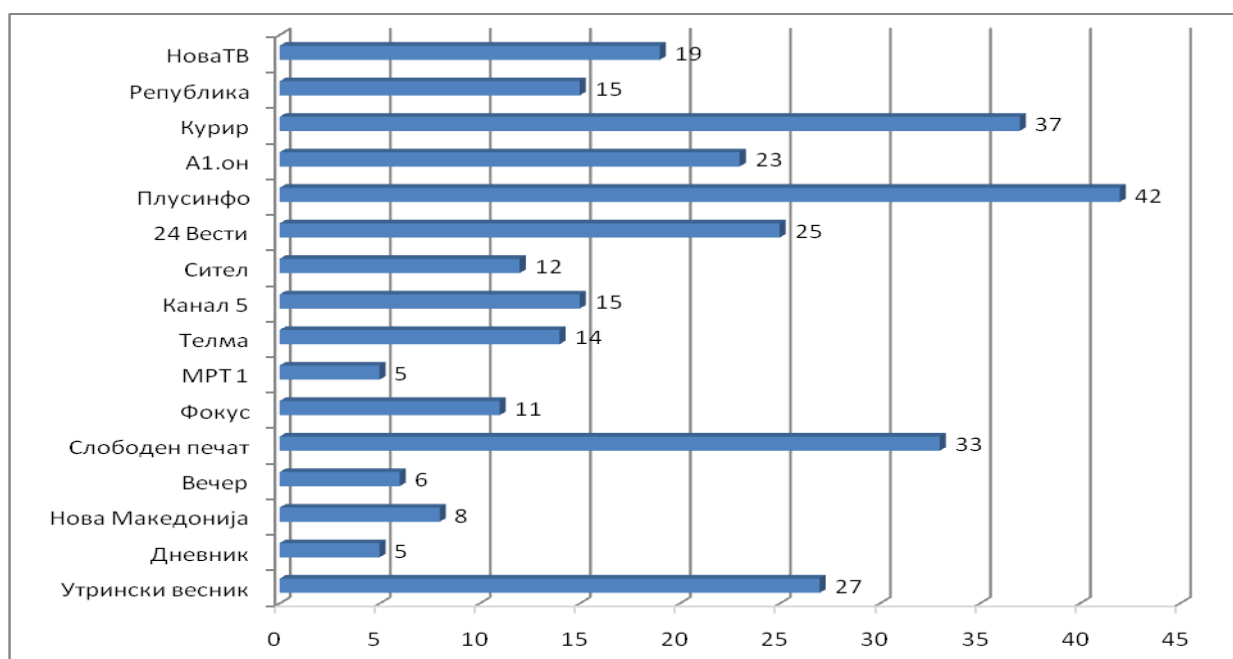
Во мониторингот се вклучени 16 традиционални и нови медиуми - весници: Утрински весник, Нова Македонија, Дневник, Слободен печат и Вечер; неделници: Фокус; телевизии (централни информативни емисии): Канал 5, Сител, Телма, МРТ1 и 24 Вести, и портали: А1.он, Куир, Република, Плусинфо и НоваТВ.

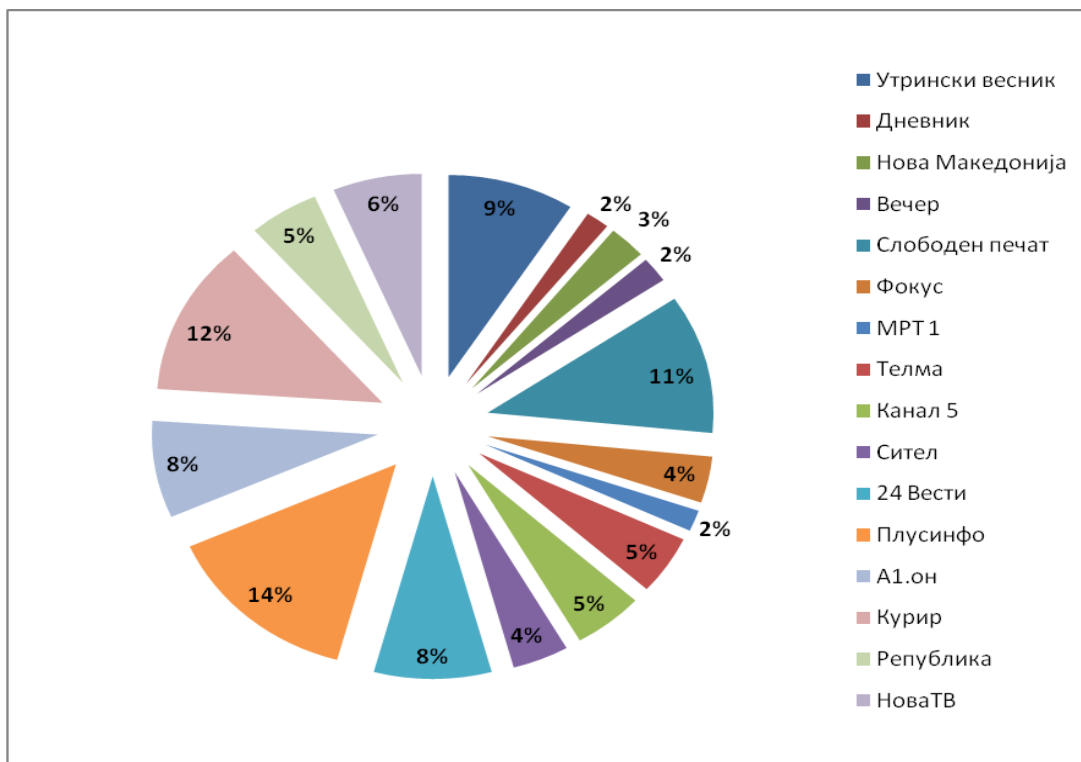
Предмет на анализа се новинарските текстови и прилози, колумните, фотографиите и другите илустрации поврзани со написите и со темите вклучени во мониторингот.

КВАНТИТАТИВЕН ПРЕСЕК

Во периодот од 18 октомври до 26 декември 2014 година, во мониторираните медиуми се регистрирани вкупно 297 новинарски написи и прилози. Најголем број материјали беа објавени на порталите Плусинфо (42) и Куир (37), во дневниот весник Слободен печат (33), како и на телевизијата 24 Вести (25) и Телма (17).

Број на прилози по медиум:

КВАЛИТАТИВЕН ПРЕСЕК

Неколку теми, поврзани со медиумските состојби во државава, се наметнаа во јавноста, во овој период на мониторинг:

- **Примена и измени на медиумските закони, АВМУ и МРТ**

Во периодот на набљудување на медиумите, Центарот за развој на медиуми (ЦРМ) објави две квартални анализи²⁰ за примената на медиумските закони, работата на надлежните институции (Собрание на РМ, Минстерство за информатичко општество и администрација - МИОА), на регулаторните тела (Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги - АВМУ), на Македонската радиотелевизија (МРТ).

Објавувањето на резултатите од анализите за примената на медиумските закони, работата на надлежните институции и регулаторните тела, како и функционирањето на Македонската радиотелевизија, беше проследено главно од страна на критичките информативни портали. Законските измени и примената на медиумските закони се речиси целосно игнорирани од страна на медиумите кои вообичаено ги бранат позициите и ставовите на Владата

„Владата, иако вети, не предложи законски измени кои ќе ја гарантираат независноста на финансиското работење на МРТ. Она што особено загрижува е фактот дека не само што нема измени на Законот кои ќе обезбедат целосна финансиска самостојност на МРТ, туку, сè повеќе се зголемува учеството на буџетските средства во финансирањето и работењето на јавниот радиодифузер.“ (A1.он, 05.11.2014)

²⁰ Кварталните анализи ќе ги најдете на интернет страницата <http://mdc.org.mk/>

„Ваквиот расчекор во планирањето загрижува бидејќи станува збор за институции на кои радиодифузната такса треба да им обезбеди самостојност и независност во работата. Кога станува збор за финансиските планови на АВМУ треба да се напомене дека Агенцијата очекува да инкасира и 23.800.000 денари од надоместокот за дозвола за радио и ТВ емитување, како и 7 милиони денари од надзорот на реемитување на програмски сервиси на оператори на јавна електронска комуникациска мрежа, велат од ЦРМ.“ (Плусинфо, 23.12.2014)

Во овој период, и Здружението на новинари (ЗНМ) во два наврати реагираше по повод законските измени кои директно влијаат вра работата на медиумите. Во почетокот на ноември, ЗНМ ги оцени како скандалозни измените во Законот за јавни набавки, со кои спротивно од препораките од Европската унија, јавните институции немаат обврска да распишуваат тендери за рекламирање во медиумите. Втората реакција на ЗНМ, кон крајот на ноември, беше упатена до АВМУ и новиот Правилник за минимални технички, просторни, финансиски и кадровски услови за добивање дозвола за телевизиско и радио емитување.

„Наместо Владата да ги следи европските препораки и да воспостави критериуми за распределба на јавни пари во медиумите, со ова решение се отвора можност за уште понетранспарентно трошење на јавни пари во медиумите.“ (А1.он, 07.11.2014)

„ЗНМ смета дека ваквото намалување на бројот на вработените во националните телевизии е неоправдано затоа што најголем дел од нив остваруваат профит. Нејасно е зошто досега Агенцијата ги толерира националните телевизии кои што не ги исполнувале условите за кадровско екипирање, прашува ЗНМ“ (Плусинфо, 25.11.2014)

И двете реакции на ЗНМ поминаа без поголемо медиумско покривање.

Значителна медиумска покриеност, главно во критичките медиуми, во овој период, доби јавниот повик за добивање нови дозволи за емитување радио и телевизиска програма за сите постојни радиодифузери кој го објави АВМУ, а уште повеќе налогот на АВМУ до телекомуникациските оператори да ги исклучат телевизиските канали кои имаат промена во рекламниот дел:

„Освен без превод, гледачите останаа и без дел од популарните ТВ канали, откако Агенцијата забрани реемитување на странски програми, со образложение дека имало промени во рекламниот дел. За кабелските оператори останува отворено прашањето зошто токму сега се посегна по вакви решенија, од кои штета трпат не само операторите, туку и граѓаните.“ (НоваТВ, 25.12.2014)

Слобода на медиумите и непречено вршење на новинарската професија

Медиумскиот интерес и покривањето на случајот на новинарот Томислав Кежаровски продолжи со неспласнат интензитет и во овој тримесечен период. Повеќето од набљудуваните медиуми, во исчекување на одлуката на Апелациониот суд во Скопје, редовно објавуваа прилози на оваа тема, како на пример: повикот на Организацијата на медиумите во Југоисточна Европа (СЕЕМО), апелот на Подгоричкиот новинарски форум до властите во

Македонија да ги отфрлат сите обвиненија против новинарот Кежаровски, Декларацијата на ЗНМ за ослободување на Кежаровски.

„Во судот следувахе и образложение од адвокатите на осудените за нивните жалби, а потоа Апелациониот суд ќе одлучи или да ја укине затворската казна за Кежаровски и да го врати предметот на повторно одлучување, или да ја потврди првостепената пресуда, или пак, ќе донесе нова пресуда. Иницијативниот одбор за ослободување на Кежаровски пред судот со поддршка на колегата.“ (МРТ1, 24.10.2014)

„Третманот и судењето против Томислав Кежаровски се извор на длабоки загрижувања за нас веќе подолго време. Неопходно е новинарите и медиумските работници да бидат безбедни од вакви типови на притисок и обиди за цензура - изјави Генералниот секретар на СЕЕМО Оливер Вујовиќ, пренесе НоваТВ.“ (Слободен печат, 10.11.2014)

„Скопска Апелација во најскоро време ќе ја објави одлуката за случајот Ликвидација во кој еден од обвинетите е и новинарот Томислав Кежаровски. Од Апелациониот суд за 24 Вести потврдуваат дека веќе е изграден ставот на петмината судии кои одлучуваат за случајот но е потребно допрецизирање“ (24 Вести, 05.12.2014)

„Ние, македонските новинари и денеска и одовде од Изборното собрание на ЗНМ – упатуваме уште еднаш силна поддршка за нашиот неправедно осуден и притворен колега Томислав Кежаровски. Бараме од Апелациониот суд во Скопје, додека се уште го чекаме неговиот финален збор, да ја донесе единствената одлука со која ќе ја задоволи ПРАВДАТА – ДА ГО ОСЛОБОДИ ОД ВИНА“ (Плусинфо, 13.12.2014)

Завидно медиумско покривање доби и веста за формирањето на Македонската медиумска асоцијација (ММА), кон крајот на ноември. Во моментот, во асоцијацијата се вклучени пет телевизии, Телма, Алфа, Сител, Канал 5 и Алсат М кои заеднички ќе се борат за своите права на пазарот и ќе ги детектираат проблемите, особено во Законот за медиуми и Законот за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги:

„Не станува збор за никакво здружение на новинари, туку за асоцијација на приватни медиуми. Новинарството и новинарската професија си имаат сосема поинакви проблеми од проблемите со кои се соочуваат телевизиите како што е маркетингот, нелојалната конкуренција на пазарот со зрачење реклами од странски простори. Ова е посеопфатен проект од правата на новинарите, рече Кировски, коментирајќи го односот со ЗНМ и МАН.“ (Канал 5, 25.11.2014)

Медиумските слободи, состојбите со слободата на изразување, предизвиците во македонскиот медиумски простори и професионалноста во новинарството беа тема на повеќе јавни настани:

- 16/17.10.2014, Форум за медиумите во Југоисточна Европа „Медиумите во Југоисточна Европа – Недоволно или премногу информации“, во организација на СЕЕМО, УНЕСКО, ЕУ, Фондацијата Конрад Аденауер, ЦЕИ, Македонски институт за медиуми и други;

- 22.10.2014 – Јавна дискусија за Извештајот на Европската комисија, СЕП;

- 4.11.2014 – Промоција на декларација за промовирање на слободата на изразување како загрозено право во Македонија, Транспаренси Интернешнел – Македонија;

- 13/15.11.2014 – Подгорички новинарски форум „Трагање по загубениот професионализам“;

- 4.12.2014 – Дебата „Од МРТ до независна јавносервисна радиодифузија во Македонија“, ЦРМ;

- 5/6.12.2014 – Регионална конференција „Член 10 од Европската конвенција за човекови права, праксата на Европскиот суд за човекови права и регионални искуства“, Академија за судии и јавни обвинители „Павел Шатов“ во соработка со Советот на Европа;

- 9.12.2014 - Работилница на тема „Заштитата на човековите слободи и права низ призмата на соработката на Народниот правобранител со медиумите“, Народен правобранител;

- 11.12.2014 – Промоција на Прирачник за авторското право и сродните права за електронските медиуми, ЦРМ;

- 18.12.2014 – Промоција на „Принципите за фер употреба на туѓи авторски дела во известувањето на онлајн медиумите“, ЦРМ;

- 19.12.2014 - Саморегулација на медиумската сфера – предизвици и очекувања, во организација на порталот за истражувачко новинарство Инбокс7.мк.

Иако за повеќето од овие јавни настани имаше бројни написи и прилози, мора да се напоменат разликите во новинарскиот пристап и известувањето. Критичките медиуми се фокусираа на изјави на учесниците на овие настани кои отворено зборуваа за проблемите со кои се соочуваат медиумите и новинарите, додека провладините медиуми само ги пренесуваа најавите за настанот, известуваа дека настанот се одржал и притоа не информираа за текот и содржината на дискусиите.

„Партнерството е лекот за надминување на состојбите во медиумите и со слободата на изразување, порача вицепремиерот Бесими на јавната дебата со преставниците на медиумите. Сликата во сферата за која Европската комисија во извештајот излезе со забелешки може да се подобри само доколку се седне на заедничка маса.“ (МРТ1, 22.10.2014)

„Работилница на тема „Заштитата на човековите слободи и права низ призмата на соработката на Народниот правобранител со медиумите“ денеска ќе се одржи во Скопје во организација на Инструментот за техничка помош и размена на информации на Европската комисија.“ (Курир, 09.12.2014)

„Да прекине притисокот и контролата врз медиумите, новинарските здруженија упатија директно барање до вицепремиерот Бесими на јавната дискусија за извештајот на Европската комисија. За Бесим, чекор напред во подобрувањето на слободата на медиумите е седнувањето на заедничка маса.“ (24 Вести, 22.10.2014)

„Во двесетгодишното новинарско искуство не се случило до сега да има толку мала солидарност во новинарството. Порталите секојдневно се пресметуваат меѓу себе и нема никаква потреба политиката да интервенира во новинарството, доволно е таа да инсталира свои уредници или новинари што ќе ја одработат нејзината агенда, рече вчера Гордана Дувњак, новинар од Утрински весник на работилницата за соработката на Народниот правобранител со медиумите, а во пресрет на Меѓународниот ден за човекови права.“ (Слободен печат, 10.12.2014)

Саморегулацијата во медиуската сфера полека влегува во фокусот на медиумите, и тоа преку одлуките и работата на Комисијата за жалби при Советот за етика во медиумите и Советот на честа при ЗНМ. Повеќето споменувања, и на двата совети, е во форма на коментари и забелешки на донесените одлуки или на нивната работа. Дел од медиумите во своите коментари отворено ги критикуваа одлуките на Комисијата за жалби, или пак, ги обвинуваа, и Советот за етика и Советот на честа, за селективност во работењето.

„Оваа хајка се одвива на порталот „Параходот“ и на неговата фан страница на Фејсбук, а еснафските здруженија одбегнуваат да го стават Неделковски на дневен ред за неговите напади, особено за последниот во кој бескрупулозно го обвини Кабранов. Од Советот за етика, што е тело за саморегулација на новинарите, а кој има и своја Комисија, велат дека според статутот не можат да реагираат, а дека навредените новинари или некој друг може да поднесе претставка до Комисијата за жалби по што ќе реагираат. Од Советот на честа при Здружението на новинари исто така велат дека реагираат на претставки. Новинарскиот синдикат, пак, не упати прашањата да ги пренасочиме до ЗНМ и Комисијата за жалби при Советот за етика.“ (Плусинфо, 19.11.2014)

„Здружението на новинари на Македонија, повторно молчи за атаците и јавниот линч кој партиски функционери на СДСМ го вршат врз новинарката Душица Мрѓа. Здружението на новинари на Македонија се уште се нема изјаснето во врска со ваквото однесување од страна на опозициските функционери. Вакви случаи јавноста памети и претходно. ЗНМ во многу наврати досега пропушташе прилика да ги одбрани новинарите од атаци кои доаѓаат од опозициската СДСМ, па дури и кога се работеше за директни навреди етикетирања и закани со тужби.“ (Курир, 10.11.2014)

Овде мора да се споменат и неколкуте написи во дневните провладини весници кои преку паралела со состојбите во медиумите во Европа, се обидоа целосно да ги релативизираат проблемите со слободата на информирање во државава и се обидоа да изградат слика дека „нам и не ни е толку лошо“.

„По обвинувањата што ги изнесе во својата најнова книга „Купени новинари“ поранешниот новинар на германскиот „Франкфуртер Алгемајне цајтунг“, Удо Улфкот, таа стана хит на социјалните мрежи, бестселер на „Амазон“, но не ги предизвика организациите за медиумски слободи, ниту да се огласат со некаков став, ниту да ги испитаат тврдењата на Улфкот.“ (Дневник, 23.10.2014)

„Бизнисот ја презеде контролата во медиумите, во спрега со политичарите. Има автоцензура кај новинарите и уредниците... Оваа

слика може да се претстави за која било земја во регионот, ама во случајов ова е сликата за европски, односно британски медиуми, видена низ околото на Џим Гибонс, новинар со 30-годишно искуство, а сега експерт за европски медиуми... И, конечно, со ниту еден збор не се обидува да убеди некогаш дека медиумите во регионот се подобри од западните, туку едноставно дека состојбата со медиумите во Европа не е таква каква што другите ја замислуваат.“ (Дневник, 14.11.2014)

„Сакаат да ни го претстават светот од своја перспектива...Светски познатите медиумски куќи некогаш од студијата оддалечени илјади километри известуваа за случувањата во регионот и во светот, но денес тоа го прават од самиот Балкан. Ако претходно испраќаа само дописници, денес глобалните медиумски гиганти отвораат свои разграноци на Балканот, со богато опремени студија и со големи новинарски тимови што известуваат за настаните и локално и од глобално значење. Причината за тоа, велат некои од експертите, е што светските суперсили преку медиумите се обидуваат да ги пренесат своите политички пораки, но и да ги претстават случувањата на свој начин.“ (Нова Македонија, 05.11.2014)

Законските измени, најавени кон крајот на ноември 2014, со кои за хонорарите ќе треба да се плаќаат придонеси за здравствено и социјално осигурување, силно одекнаа во критичките медиуми и предизвикаа бурна реакција на Самостојниот синдикат на новинарите и медиумските работници (ССНМ). ССНМ, како и други граѓански организации и индивидуалци, алармираа дека законските измени ќе претставуваат сериозен удар врз независното новинарство, посебно врз критичките медиуми до кои тешко допираат пари од владините реклами. Незадоволството од плаќањето придонеси, кое стапува на сила од 1 јануари 2015 година, резултираше со масовен протест на 22.12.2014, во организација на неколку граѓански здруженија и самостојни синдикати, меѓу кои и ССНМ. Апелите за одлагање на мерката, како и одржувањето на протестот имаа завидно медиумско покривање. Повеќето медиуми кои отворено ги бранат позициите и ставовите на Владата не се солидаризираа со апелите на ССНМ и наместо да известуваат за настанот, тие критизерски ја коментираа излезноста и манипулира со причините за организирање на протестот.

„Пред владата на присутните им се обратија претставници на независните синдикати и активисти на здруженија на граѓани. И овој пат порталите како на пример Нова манипулираа со бројот на граѓаните излезени на протест. Така прво објавија вест дека има 500 граѓани за веднаш по неколку минути да ја поправаат веста и да објават дека има 2 до три илјади луѓе на протестите, на ист начин како што информираа и за студентските протести.“ (Канал 5, 22.12.2014)

„Опозициските портали финансирани од Соросовата фондација на дело се фатени како манипулираат со бројките околу денешниот протест на хонорарците поради измените на Законот за придонеси, кој минува со далеку помал одзив од очекуваното.“ (Курир, 22.12.2014)

Во овој период на мониторинг, ЦРМ организираше дебата за потребата од независен јавен радиодифузен сервис во Македонија, го промовираше прирачникот за медиуми за авторското право и сродните права, а ги

презентираше и Принципите за фер употреба во онлајн медиумите, кои ги прифатија десетина портали.

Сите овие активности беа проследени од критичките медиуми, во прв ред информативните портали и дневните весници.

„Нов закон со кој ќе се гарантира самостојност и зависност на јавниот сервис, како и целосна финансиска независност на МРТ од владата и од буџетските пари на државата, препорачува Центарот за развој на медиуми во документот за јавна политика изработен од комуникологот Климе Бабунски.

- По логиката „Кажете ми каква ви е јавносервисната радиодифузија и ќе ви кажам каква ви е демократијата, ако вонземјани дојдат во Македонија да бараат демократија ќе си заминат и нема да најдат јавносервисна радиодифузија. Од 1994 година до денес, никогаш кога имало избори, било од домашни или од странски набљудувачи работата на јавниот сервис не била оценета со преодна или задоволителна оценка туку МТВ била постојано во групата која искривено известувала и тој факт има значење на ноќна мора за она што го прави МРТ - истакна Бабунски.“ (Слободен печат, 05.12.2014)

„Центарот за развој на медиуми (ЦРМ), денеска, го објави и го промовираше второто изменето и дополнето издание на Прирачникот за авторското право и сродните права за електронските медиуми. Прирачникот првенствено е наменет за радиодифузерите и новите медиуми односно за менаџерите, уредниците, новинарите и фоторепортерите во овие медиуми. ЦРМ ја објави оваа публикација поаѓајќи од потребата медиумите и медиумските работници подетално да се запознаат со правата и обврските што ги имаат во поглед на содржините кои ги подготвуваат и емитуваат, а кои произлегуваат од промените на законодавството во областа на авторското право и сродните права, во медиумската сфера и во електронските комуникации.“ (А1.он, 11.12.2014)

„Порталите Plusinfo.mk, A1on.mk, Fokus.mk, Novatv.mk, Mkd.mk, It.com.mk, Kumanovonews.com, Libertas.mk и Portalb.mk се првите кои ги прифатија Принципите за фер употреба на туѓи авторски дела во известувањето на онлајн медиумите, беше соопштено на денешната прес конференција во организација на Центарот за развој на медиуми (ЦРМ). Принципите се резултат на еден подолг процес на консултации со информативните веб-страници и онлајн медиумите во Македонија, со цел да се надмине проблемот на неовластеното и прекумерното користење на туѓи новинарски дела во известувањето...“ (Плусинфо, 18.12.2014)

Провладини versus критички медиуми

И во овој период на мониторинг, медиумите кои безрезервно ги застапуваат и бранат владините политики, не само што не известуваа за состојбите на медиумската сцена во државата, туку тие или ги игнорираа или ги извртуваа и другите значајни општествени случувања, како на пример, протестите на хонорарците и на студентите.

Едновременно, тие постојано ги напаѓаа критичките медиуми и граѓанските организации, како организатори на граѓанското незадоволство, кои со поддршка на „Сорос“ работат спротивно на интересите на државата

„Купишта пари од фондацијата СОРОС се потрошени за медиуми, невладини организации и функционери на СДСМ, пишува неделникот Република. Четиринаесет портали, пет дневни весници, три телевизии, два неделници – ова е медиумската армија на опозицијата, преку која се пласираат информации за недостаток на слобода, за диктатура и гушење на медиумите, а се со цел да ги скријат сопствената безидејност и немањето конкретни проекти.“ (Сител, 20.10.2014)

„Познавачите на проблематиката кои порталот ги контактираше, пак, сметаат дека ова претставува само уште еден нивни чекор, во насока на постојаните активности кои ги имаат, а кои се насочени кон минирање и уривање на позициите на државата. Според нив, Героски, Кабранов, Милчин, Фрчковски...се всушност лицата преку кои, кога ќе прднат грчките разузнавачки служби, грчката дипломатија и грчкото министерство за надворешни работи, се шири миризба низ цела Македонија.“ (Курир, 27.10.2014)

„Според „Република“ група на политички аналитичари, новинари и политичари се фокусирани земјата да ја оцрнат надвор и да ја компромитираат преку спорот со Грција - на штета на позициите на Македонија. Наведувајќи имиња на новинари и политички аналитичари, неделникот „Република“ пишува дека постои група лица од земјава кои работат за секого, само не за својата земја. „Република“ потсетува на сослушувањето во Европскиот парламент за состојбата со медиумите во Македонија од пред неколку години, а на кои од македонските медиумите учествуваа единствено Борјан Јовановски и Билјана Секуловска. Целта беше повеќе од јасна, смета „Република“, да се нападне сопствената земја во ЕП. Неделникот наведува дека и Извештај на Фридом Хаус беше направен врз основа на референци кои најголем дел се невладини организации и медиуми финансирани од СОРОС.“ (Канал 5, 11.11.2014)

„ЗНМ работи по нарачка на опозицијата и во интерес на опозицијата. По желба и барање на опозицијата Здружението се вклучува, праќа реакции и осуди. Но кога се работи за говорот на омраза, навредите, клеветите пласирани од страна на проопозициските медиуми финансирани од СОРОС, има молк во ЗНМ. Тогаш нема повод и причина за реакција, осуда и барање на извинување. Или како што еднаш веќе напишавме - ЗНМ за медиумите на Сорос мајка, за сите други маќеа.“ (Република, 17.12.2014)

„Повиците за можни протести во земјата се рекламираат преку банери на порталите финансирани од Соросовата формација, кои отворено ги застапуваат опозициските политики. Банери за повици за најавените

протести можат да се видат на сите опозициски портали. На дел од нив банерите се поставени и еден под друг, како што е случајот со порталот „Плусинфо“ на Бранко Героски. Таму можат да се забележат двата банери, едниот кој повикува на протест за укинување на измените во законот за плаќање на придонеси на хоноратите, како и банер за најавениот протест како поддршка на акцијата Го сакам ГТЦ“ (Република, 21.12.2014)

„Пред владата на присутните им се обратија претставници на независните синдикати и активисти на здружанија на граѓани. И овој пат порталите како на пример Нова манипулираа со бројот на граѓаните излезени на протест. Така прво објавија вест дека има 500 граѓани за веднаш по неколку минути да ја поправат веста и да објават дека има 2 до три илјади луѓе на протестите, на ист начин како што информираа и за студентските протести.“ (Канал 5, 22.12.2014)

На ваквите обвинувања и манипулации следеше и одговор од засегнатите страни:

„Ги знам новинарите и уредниците што ги водат вестите, знам дека добро знаат што треба да се прави во вакви ситуации. Тоа некогаш го правеле мошне професионално. Нивниот страв и послушност и непрофесионализам не е за смеење, не е ни за плачење, туку е за тешка борба за враќање на професионалното достоинство и новинарска чест и морал. Какво е тоа новинарство кога нема ниту една изјава од две илјади луѓе што протестираат пред вашата камера и врват пред вашиот микрофон, каков е тој извештај во 101 минута од најзначајниот настан во државата, кога нема ниту една масовна сцена, кога е исклучен тонот, кога нема ниту еден податок колку студенти протестираат, што бараат, ниту еден транспарент... кога уредникот изигрува дворска будала дека на 17 ноември во Скопје немало ништо, туку студентите го одбележувале својот светски ден. Ете така првата вест во Македонија што ја напишаа 2.000 студенти стана последна.“ (Утрински весник, 19.11.2014)

„Истражувањето покажало дека од тројца љубители на вестите, двајца секогаш следат МТВ, Сител, Канал 5 и Алфа ТВ, медиуми кои се под директна контрола на владата и на владејачката партија ВМРО-ДПМНЕ. Идејата на нашето истражување, кое го објави порталот Нова ТВ, беше да откриеме кој ги контролира новите телевизии, кои заедно ќе ја покриваат цела Македонија“ (A1.он, 05.12.2014)

„Зголемени инвестиции, државен испит, Груевски во Саудиска Арабија, па на средби со премиерите на Србија, Кина и Унгарија. Ова се главните вестите што може да се прочитаат деновиве во голем дел од домашните медиуми. Меѓу нив ги нема оние поврзани со напредокот на Македонија во Европската унија, иако деновиве заседаваше Советот за општи работи на Унијата кој одлучи на земјава повторно да не и се додели датум за почеток на преговорите, а слична одлука се очекува да донесе и Европскиот совет, пишува Радио Слободна Европа.“ (Плусинфо, 17.12.2014)

АНЕКС 2

АНАЛИЗА НА ИНФОРМИРАЊЕТО НА МРТ СТУДИИ НА СЛУЧАЈ (Студентски протести и Субрата Рој)

ПОДГОТВИЛЕ:

ВИКТОР ВАНГЕЛОВ

БИЛЈАНА БЕЈКОВА

Во рамките на мониторингот на програмата на Македонската радиотелевизија (МРТ), НВО Инфоцентарот направи анализа на начинот на информирање на јавниот радиодифузен сервис за актуелните општествено-политички случувања во државава. Во периодот октомври – декември 2014, како исклучително значајни и актуелни настани, се наметнаа масовните студентски протести против најавените владини реформи во високото образование, како и информацијата дека инвестициите на индискиот бизнисмен Субрата Рој во Македонија пропаѓаат односно дека Владата ја активирала банкарската гаранција во висина од 3 милиони евра.

Оттаму, оваа анализа на информирањето на МРТ, во рамките на Дневник 2 на Првиот телевизиски канал, содржи две студии на случај. Првата студија на случај – МРТ и Субрата Рој, претставува компаративна анализа за начинот на кој јавниот сервис информираше во 2013 година, кога беше најавено влегувањето на индиските инвестиции и во ноември 2014 година, кога беше објавено нивното пропаѓање односно беше активирана банкарската гаранција. Предмет на анализа беа вестите на 13 и 14 јули, на 1 и 2 октомври 2013 и на 8 ноември 2014 година. Втората студија на случај – МРТ и студентските протести, претставува анализа на информирањето на МРТ за трите студентски протести против владините реформи во високото образование, кои се случија на 17 ноември, 10 и 26 декември 2014 година.

СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ 1 – МРТ И СУБРАТА РОЈ

Инвестицијата на Сахара Груп во агро- комбинатот Џумајлија, во 2013 година беше бомбастично најавена од страна на Влада, а само една година подоцна, во ноември 2014, пропадна односно Владата објави дека ја активирала банкарската гаранција од 3 милиони евра.

Предмет на анализа во оваа студија на случај е начинот на кој МРТ информираше за инвестицијата на Сахара Груп, во Дневникот 2 на Првиот телевизиски канал и тоа во периодот кога таа ѝ беше претставена на јавноста (13 и 14 јули 2013), потоа на 1 и 2 октомври истата година, кога се одржа Сахара фестивал на мирот во организација на Сахара Груп и на македонската владата, и на 8 ноември 2014, кога јавноста дозна дека инвестицијата на Сахара Груп во Џумајлија нема да се оствари и дека е активирана банкарската гаранција.

На 13 и 14 јули 2013, кога беше најавена инвестицијата на Сахара Груп, оваа тема имаше централно место во вестите на МРТ1. Во Дневникот на 13 јули, инвестицијата на Сахара Груп беше најавена како прв настан и прилогот кој траеше дури 4 минути, беше емитуван веднаш по најавата за настаните на денот. Во него беше истакнато дека инвестицијата е вредна 200 милиони евра и дека со неа ќе бидат вработени 6000 луѓе. Начинот и стилот на информирање во овој прилог беше исклучително промотивен и во

него се користеа формулации од типот: „Субрата Рој им вети на сточарите полни џебови“. Во прилогот беа пренесени изјавите на сопственикот на Сахара Груп, Субрата Рој и на Министерот за земјоделство. Беше кажано дека Македонија не само што ќе престане да увезува млеко, туку и дека ќе почне да извезува. Во прилогот беше пренесена реакцијата на СДСМ, кој изрази сомнежи околу инвестицијата на Рој, но и одговорот на ВМРО-ДПМНЕ дека СДСМ нема кредибилитет да зборува за странски инвестиции.

На 14 јули, веста за инвестицијата на Сахара повторно беше најавена како најважен настан на денот. Овој пат прилогот траеше нешто повеќе од 2 минути. Во него беше соопштено дека Министерството го објавило договорот со Сахара, а имаше и анкета со граѓани од Лозово, главно поранешни вработени во комбинатот Џумајлија кои ја поддржуваат иницијативата. Новинарот констатираше дека банкарската гаранција е доказ за сериозноста на инвестицијата, а наизменично се зборуваше и за бројот на вработени, кој еднаш изнесуваше 2000, за потоа да стигне и до 6000 нови работни места. Едновременно беа најавени и инвестиции на Сахара во туризмот во Македонија.

Во начинот на известувањето на МРТ за инвестицијата на Рој забележлива е доза на сензационализам и „голо“ пренесување на изјавите на Субрата и на претставниците на владејачката гарнитура кои говореа позитивно и во суперлативи за самата инвестиција. Иако, во дневникот од 13 јули, накратко беше пренесена прес-конференцијата на портпаролот на СДСМ, на која тој изнесе низа забелешки за работењето на групацијата Сахара, за нејзините проблеми со законот во Индија и за таинственоста на целата инвестиција, новинарите на МРТ воопшто не ги истражија ваквите тврдења и сомнежи кои беа посочени и од други претставници на експертската јавност во државата.

Во Дневникот на МРТ1, на 1 октомври 2013, пак, прилогот за групацијата Сахара и Субрата Рој траеше 4.30 минути. Прилогот беше емитуван кон крајот на вестите, а во него беше вклучено и кратко интервју со Рој. Тој зборуваше за Фестивалот на мирот, а најави и инвестиции од над две милијарди долари. Новинарката не му постави никакво критичко прашање или потпрашање освен дека во јавноста проструиле информации дека сметките на Сахара се замрзнати. На ова Рој одговори дека тоа не е вистина и дека неговата работа е успешна. Наредниот ден, на 2 октомври, МРТ во прилог од 90 секунди извести за Фестивалот на мирот (кој беше директно емитуван на Собранискиот канал на МРТ), за говорот на поранешниот британски премиер Тони Блер, како и за говорот на премиерот Груевски.

Во вестите од 8 ноември 2014, пак, прилогот за тоа дека е активирана банкарската гаранција за инвестицијата во Џумајлија, ни оддалеку не беше

толку бомбастичен како претходните прилози посветени на Субрата. Траеше само стотина секунди и беше емитуван кон крајот на вестите, непосредно пред настаните во светот. Во него сувопарно беше соопштен фактот дека инвестицијата не се остварила, дека е активирана банкарската гаранција, а беа презентирани и изјавата на Соња Трајкова, портпарол на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, соопштението на СДСМ по тој повод и одговорот на Министерството на соопштението на СДСМ. МРТ всушност информираше дека според Владата пропаѓањето на инвестицијата не ѝ направило никаква штета на државата односно дека дури три милиони евра ќе се слеат во буџетот. Со овој прилог целосно се исцрпува информирањето на МРТ за пропаѓањето на инвестицијата на Субрата Рој.

Додека доаѓањето на Сахара Груп во Македонија, МРТ го најави спектакуларно како една од најголемите и најзначајните инвестиции во државава, која ќе вработи илјадници луѓе, нејзиното пропаѓање беше речиси премолчено. И не само тоа, поразителниот исход беше претставен дури и како „кар“ за државата затоа што, во буџетот ќе се слеат 3 милиони евра од активираната банкарска гаранција.

Со ваквиот некритички и пристрасен начин на информирање, МРТ всушност се постави како своевиден портпарол на Владата, а не како независен и професионален јавен радиодифузен сервис, кој меѓу другото, ќе ги истражи причините и последиците од крахот на „големата“ странска инвестиција.

Со други зборови, граѓаните во Македонија, преку информирањето на МРТ не само што не добија квалитетна, непристрасна и веродостојна информација за тоа кој е Субрата Рој, зошто неговата инвестиција пропадна и која беше целта на Владата да договори инвестиција од сомнителен инвеститор, туку беа изманипулирани со некритичките најави за наводните огромни суми кои ќе влезат во економијата на државата и со целосното игнорирање на тврдењата и предупредувањата на опозицијата и на експертите дека Сахара Груп е всушност една голема измама.

СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ 2 – МРТ И СТУДЕНТСКИТЕ ПРОТЕСТИ

Ноември и декември 2014 година поминаа во знакот на масовните студентски протести против владините реформи во високото образование, кои меѓу друго, предвидуваат екстерен/државен испит како проверка на знаењето на студентите за време на студиите. Првиот протест на студентите организирани во Студентски пленум²¹ се одржа на 17 ноември.

²¹ https://www.facebook.com/pages/%D0%A1%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%9F%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%83%D0%BC/1553840998179517?ref=br_tf

На 10 декември следеше вториот протест, а на 26 декември се случи третиот студентски протест пред Владата на РМ.

Оваа студија на случај го анализира информирањето на МРТ за овие настани во централните вести на МРТ1, во деновите на одржување на протестите.

На 17 ноември, кога се одржа првиот студентски протест односно марш против екстерното тестирање, МРТ за овој настан информираше дури во 13-тата минута на централните вести, со двеминутен прилог. Во прилогот беа соопштени барањата на студентите за повлекување на владиниот предлог, беше истакнато дека добиле поддршка од неколку професори, како и дека имаат политички амбиции. Во вториот дел од прилогот беше емитувана информација за содржината на владиниот предлог, како и констатацијата дека на некои факултети особено на приватните универзитети, студентите не стекнуваат знаење и лесно поминуваат на испитите.

МРТ, на 10 декември, протестите на кои излегоа илјадници студенти, професори и граѓани, воопшто не ги најави на почетокот на вестите и за нив информираше дури во 13-тата минута од Дневникот 2 на Првиот телевизиски канал. Водителката на вестите, уште во самата најав на прилогот посветен на студентските протести го најави преовладувачкиот тон на информирање за настанот односно истакна дека тие биле партиски обоени. Прилогот траеше околу 2 минути и наспроти обидот тој да остави впечаток на непристрасност во кој се соопштени ставовите на сите засегнати страни, недвосмислена беше намерата протестот да се прикаже како злоупотребен од страна на опозицијата и на „активистите на Сорос“. Во самиот прилог присуството на опозицијата и на граѓанските активисти беше истакнато неколку пати, а беа прикажани и снимки на претставници од опозицијата и од граѓанскиот сектор.

Беа емитувани изјави на тројца студенти кои ги соопштија ставовите и барањата на Студентскиот пленум, а притоа само една студентка беше именувана додека останатите двајца студенти останаа анонимни. Новинарката во вториот дел од прилогот ги соопшти предлозите на Владата за државен испит, нејзиниот став дека тоа нема да влијае врз студентите и врз автономијата на универзитетот, а ја најави и јавна расправа на која, како што рече, ќе учествуваат и студентите.

Во прилогот не беше емитувана ниту една панорамска снимка од протестите и гледачите не можеа да добијат јасна претстава за тоа колкав бил бројот на учесниците. Новинарката ја спомна бројката од две до три илјади демонстранти, што се совпаѓа со бројката која ја истакнуваа провладините медиуми и која е многу помала од бројката која ја соопштија организаторите на протестот и останатите медиуми. Според нив, но и според панорамските фотографии, бројот на демонстранти беше над 10.000.

И на 26 декември, кога се одржаа третите масовни студентски протести пред зградата на Владата на РМ, МРТ во Дневникот 2, не ги најави овие протести како настани на денот и за нив информираше дури во дванаесеттата минута од вестите. На овој прилог му претходеше прилог кој се однесуваше на тоа дека државниот испит влегол во собраниска процедура. Првиот дел од прилогот посветен на дискусијата во матичната собраниска комисија, започна со констатацијата на ресорниот министер Абдулаќим Адеми дека со државниот испит не се нарушуваат универзитетската автономија и болоњскиот процес. Потоа следеше дел од дискусијата на пратеничката Солза Грчева која смета дека предлогот на Владата е неуставен и смешен, за потоа да биде емитиран и ставот на претседателката на собраниската комисија за образование и наука, Олга Најденовска, која го поддржа предлогот на Владата. Новинарот го заврши прилогот со повторување на ставот на министерот и со најава за продолжување на собраниската процедура.

По емитирањето на овој прилог беше најавен прилогот за протести со констатација на водителката дека дел од студентите ги повториле барањата, а дел излегле со „политички пароли“. Новинарката уште на самиот почеток истакна дека студентите ги повториле своите барања, дека им се приклучиле дел од универзитетските професори, но и дека имале помала поддршка од претходниот протест. Исто така, таа нагласи дека студентите излегле со ставови кои не се студентски туку, политички. Како примери за тоа беа емитирани дел од говорите на двајца студенти, кои се однесуваа на пензионерите, сиромаштијата, „зулумќарите кои ги запалија универзитети од четирите страни“. Потоа следеше информација за професорите организирани во професорски пленум кои бараат јавна дебата, како и изјави на професори кои го поддржуваат предлогот на Владата. Додека професорскиот пленум беше застапен со еден претставник, спротивната страна беше застапена со ставовите и изјавите на двајца професори, од кои едниот живее во САД и кој, според новинарката, истакнал дека и во Америка студентите полагаат државен испит. Прилогот завршува со констатацијата дека протестите добиваат политички димензии и дека скопскиот универзитет бара јавна дебата. И во овој прилог немаше никакви панорамски снимки од протестот и гледачите не можеа да добијат претстава за неговата масовност.

Третиот прилог посветен на студентските протести и на државниот испит беше целосно насочен кон тоа да се покаже дека протестите се злоупотребени и исполитизирани. Иако, во најавата водителката рече дека одговор побарале од експертите, во прилогот беше емитиран разговор со само еден човек, Александар Пандов, политички аналитичар, кој го поддржа државниот испит и кој истакна дека за разлика од студентските протести во 1996 година, овие не се студентски протести односно дека се предводени од „платеници на Сорос“ и од претставници на опозицијата. Според него на овие протести имало се, дури и претставници на ЛГБТ заедницата, но најмалку имало студенти. Тој дури и посочи дека вториот протест го

предводел новинарот Бранко Героски, а не студентите. Во овој прилог немаше ставови на други експерти и аналитичари.

Анализата на информирањето на МРТ за студентските протести недвосмислено покажува дека уредувачката информативна политика на јавниот сервис има за цел да го минимизира значењето на студентските протести, да го поддржи предлогот на Владата и секако, да ги етикетира студентските протести како про-опозициски и „соросоидни“.

Протестите и барањата на студентите се ставени на маргините на домашните вести односно ниту еднаш не беа најавени како настани на денот, а прилозите за нив беа објавени дури после дванаесеттата минута од Дневникот.

Иако, навидум постои обид за вклучување на различните ставови и на сите засегнати страни, анализата на објавените прилози, укажува на доминантно присуство на ставовите на Владата и на нејзините поддржувачи, како и на пристрасност во начинот на информирање и презентирање на фактите, па дури и манипулација со нив. Ова е особено видливо во обидите студентските протести да се прикажат како политички злоупотребени од страна на опозицијата и на „соросоидите“.

ЗАКЛУЧОЦИ

Анализата на прилозите објавени во централните вести на Првиот телевизиски канал за инвестициите на Сахара Груп и за студентските протести, покажува дека Македонската радиотелевизија не ја почитува својата законска обврска да биде независен и непристрасен јавен радиодифузен сервис на граѓаните во Република Македонија.

МРТ наместо да биде во служба на граѓаните, таа се однесува како своевиден портпарол на Владата, кој постојано и некритички ги промовира и ги застапува нејзините ставови и политики. Овој медиум не се грижи за јавниот интерес и наместо професионално и непристрасно да информира за настани од исклучително општествено значење како што се на пример, студентските протести, се обидува комплетно да ги маргинализира и да ги етикетира во пропагандистичко- манипулативниот манир на комерцијалните провладини медиуми.

Уредувачката информативна политика на јавниот сервис има за цел да го минимизира значењето на студентските протести, да го поддржи предлогот на Владата и секако, да ги етикетира студентските протести како про-опозициски и „соросоидни“. Протестите и барањата на студентите се ставени на маргините на домашните вести односно ниту еднаш не беа најавени како настани на денот, а прилозите за нив беа објавени дури после дванаесеттата минута од Дневникот.

Иако, во некои од објавените прилози навидум се вклучени сите засегнати страни односно по некој студент и професор од Студентскиот и

Професорскиот пленум, во нив никогаш не се вклучени на пример, опозиционерите и граѓанските активисти. Исто така, начинот на презентирање, времетраењето и квантитетот на изнесените ставови е секогаш во полза на Владата. Новинарите најчесто прилозите ги завршуваат со констатациите и ставовите на претставниците од власта, а има и прилози кои се целосно еднострани и се во насока на поддржување на политиките на Владата и етикетирање на спротивната страна.

Во информирањето на МРТ видлив е и обидот студентските протести да не се прикажат како масовни, па така новинарите или велат дека на протестите имало две-до три илјади демонстранти или пак, дека се помалку посетени од претходните. Во прилозите на пример, не е емитувана ниту една панорамска снимка од протестите и на ваков начин граѓаните не добија јасна претстава за тоа колкав е бројот на демонстрантите.

Додека доаѓањето на Сахара Груп во Македонија, МРТ го најавуваше спектакуларно и го поддржуваше безрезервно, како една од најголемите и најзначајните инвестиции во државава, јавниот сервис, нејзиното пропаѓање речиси го премолча. И не само тоа, во кусиот сувопарен прилог кон крајот на вестите, поразителниот исход беше претставен дури и како „кар“ за државата затоа што, во буџетот ќе се слеат 3 милиони евра од активираната банкарска гаранција.

Со други зборови, граѓаните, преку информирањето на МРТ не само што не добија квалитетна, непристрасна и веродостојна информација за тоа кој е Субрата Рој, зошто неговата инвестиција пропадна и која беше целта на Владата да договори инвестиција од сомнителен инвеститор, туку беа изманипулирани преку некритичките сензационалистички информации за наводните огромни суми кои ќе влезат во економијата на државата, како и со континуираното игнорирање на тврдењата и предупредувањата на опозицијата и на експертите дека Сахара Груп е всушност една голема измама.

Имајќи го предвид сево ова, јасно е дека МРТ воопшто не ја остварува својата функција на јавен сервис на граѓаните и ни оддалеку не е поттикнувач и канализатор на јавната дебата за клучните општествено-политички прашања и процеси во државата.